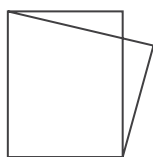

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

Niels Mandøe
Glæsner, ph.d.-
studerende & Katrin
Hjort, professor,
dr.phil., Institut for
Kulturvidenskaber,
Syddansk
Universitet

Danmark er et af de få lande i verden, hvor bacheloruddannelserne til sygepleje, undervisning og socialt arbejde ikke er fusionerede med de traditionelle universiteter, men organiserede i særskilte professionshøjskoler. Velfærdsuddannelserne har de seneste 20 år gennemgået omfattende horisontale fusionsprocesser, hvor igennem 117 selvstændige institutioner er reduceret til syv store organisationer. Men de vertikale fusioner lader vente på sig. Spørgsmålet er hvor længe? Et muligt fremtidsscenario er, at en 5-årig læreruddannelse og en master i velfærdsledelse vil slå hul i muren. Andre scenarier er, at salg af bygninger, lokal sponsorering og/eller transnationale opkøb vil ændre billedet radikalt.

Organiseringen af de danske velfærdsuddannelser inden for sundhed, uddannelse og social sikring er efterhånden en undtagelse internationalt set. I Norge, Sverige, Island og Finland er de tidligere professionshøjskoler i dag fusionerede med universiteterne, og især den

angelsaksiske verden har været præget af fusioneringsbølger de seneste 30-40 år.¹ Spørgsmålet er, om det er realistisk at forestille sig, at vi også i fremtiden i Danmark vil have syv professionshøjskoler eller University Colleges (UC'er) og otte traditionelle universiteter? Eller får vi – som bestyrelsesformanden for Carlsbergfonden, Flemming Besenbacher, beskriver i *Politiken* 23. april 2016 – tre eliteuniversiteter, København, Aarhus med Aalborg og Syddansk samt IT-universitetet? Vil vi i den sammenhæng se, at de horisontale fusioner, hvor de 107 institutioner er blevet til syv, bliver udvidet med vertikale fusioner mellem UC'er og Uni'er?²

Vores interesse her er ikke at tage stilling til, hvorvidt sådanne fusioneringsprocesser er positive eller negative for velfærdsuddannelserne og velfærdsarbejdet. Hensigten er at skabe et udgangspunkt for at diskutere, hvad der kan ske i fremtiden. Hvad hæmmer og fremmer fusioneringsprocesserne?

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

Åh abe ...

Et teoretisk drevet bud på, hvordan forudsætninger for fremtidige fusioner skabes, kan hentes i sociologerne Paul DiMaggios og Walter Powells begreb om "institutionel isomorfisme" (1983). Deres amerikanske undersøgelser peger på, hvordan organisationer 'mimer' eller 'efteraber' andre organisationer, de ser som succesfulde. I en dansk kontekst ville det betyde en 'osmose', hvor UC'erne 'synkroniserer' med Uni'erne med hensyn til strategi, struktur og økonomistyring og med hensyn til ansættelsespolitik, faglig og forskningsmæssig organisering og prioritering. En udvikling, der kan forstærkes af, at de lovgivningsmæssige og ministerielle retningslinjer og styringsmekanismer for uddannelsesdrift i dag generaliseres på tværs af de korte, mellemlange og lange videregående uddannelser (Hansen 2003, UVM 2003, Rasmussen 2013). Ligesom de stadig mere udbredte leder- og forskeruddannelser ofte er foregået i samme regi.³ Så set i det institutionelle isomorfisme-perspektiv skulle der ikke være nogen grund til, at de vertikale fusioneringsprocesser ikke vil indtræde inden for de kommende (fem?) år.

Der kan imidlertid være andre kræfter, der trækker i andre retninger. Vil vi bevare status quo, eller vil fusioneringsprocesserne intensiveres horisontalt og vertikalt? Eller vil der ske noget helt tredje? Vores afsæt for en analyse er, at der aldrig er blevet formuleret en samlet, langsigtet strategi for fusioneringsprocesserne. Vi kan snarere – som vi vil vende tilbage til – tale om etableringen af en praktisk rationalitet, hvor 'bestemte løsninger løbende kalder på deres problem'. Tidsmæssigt er de danske fusioneringsprocesser

imidlertid sammenfaldende med – og flugter i bemærkelsesværdig grad – implementeringen af den europæiske *Bolognaproces*, der blev skudt i gang i 1999, og med de strukturreformer i form af udlicitering, privatisering og deregulering, der siden 1980'erne er blevet anbefalet af OECD og den internationale valutafond, IMF.

Den samfundsmæssige kontekst omkring disse forandringer kan begribes med de teorier om *neoliberalisme*, *New Public Management (NPM)* og *konkurrencestat*, som bl.a. er formuleret af David Harvey (2005) og Ove K. Pedersen (2011). Men som begge teoretikere understreger, så er hverken neoliberalisme eller konkurrencestat monolitiske størrelser. Begrebssætningen er flertydig og neoliberalismens foretrukne styringsredskab, NPM konkurrerer i dag – ikke kun med den klassiske velfærdsstatsmodel, men også med ordoliberal principper og parlamentarismeskæptiske eller populistiske bevægelser. Så også en analyse af de danske fusionsprocesser må forsøge at tage højde for, at vi befinder os i kuperet terræn.⁴

Vores analytiske greb vil blive hentet fra Michel Foucaults forslag til analyse af magtrelationer – styring af selvstyring (1982), som den er operationaliseret af Nikolas Rose og Peter Miller (1992) og Mitchell Dean (2006). Vi vil se på, hvilke begrebsmæssige differentieringer eller kategoriseringer, der anvendes i processen, hvilke midler der tages i anvendelse for at opnå hvilke mål, hvilke institutionaliseringer der opbygges, og hvilke former for rationalitet der repræsenteres. Empirisk vil vi fokusere på fænomener såvel af styringsmæssig som af kulturel og materiel karakter. Vi

vil beskrive en bevægelse gennem de seneste 20 år, hvor

- central statslig planlægning gradvist er blevet til statslig strukturering af selvstændige og selvejende organisationers strategiske handlerum
- de specifikt danske grundtvigiansk inspirerede friskoletanker er blevet nedtonet til fordel for en forståelse af de højere uddannelser som vidensproducerende virksomheder, og
- de lokale institutioner er blevet afløst af centralt placerede campuskoncerner, regionalt og nationalt.

Alt i alt står vi i dag i en situation, hvor vi kan forestille os flere fremtidsscenerier. Vil ønsker om en 5-årig forskningsbaseret læreruddannelse, som alle de øvrige nordiske lande har fra 2017 slå hul i muren mellem UC'er og Uni'er? Vil UC'erne sælge og evt. genleje de store nye campusbygninger for at skaffe ressourcer til IT og administration, undervisning og markedsføring? Vil vi opleve en re-decentralisering, hvor mindre uddannelsesinstitutioner får nyt liv som "kulturelle kraftcentre" sponsoreret i samskabelse med lokale interessenter – lokalpolitikere, det lokale erhvervsliv og civilsamfundsaktører – der ser en interesse i, at de unge ikke søger væk fra området? Eller vil vi på lidt længere sigt se en udvikling, hvor transnationale uddannelsesvirksomheder opkøber (dele af) uddannelserne?

Løsninger finder deres problemer

Bolognaprocesen, den Europæiske Unions ambition om at etablere en fælles europæisk uddannelsespolitik, blev sat i gang i Danmark i 1999 under den daværende radikale undervisningsminister, Ole Vig. Bolognaprocesen

Vores interesse her er ikke at tage stilling til, hvorvidt sådanne fusioneringsprocesser er **positive eller negative for velfærdsuddannelserne og velfærdsarbejdet.**

bliver forsøgt implementeret decentralt via den såkaldte "åbne koordinering" mellem medlemslandene, mens strukturreformerne, udlicitering og privatisering er central politisk strategi, som OECD og IMF forfølger via bl.a. finans- og valutapolitikken (Krejsler et al. 2014). Men som nævnt er der aldrig blevet formuleret en samlet, langsigtet strategi eller 'masterplan' for hverken horisontale eller vertikale fusioner af de videregående uddannelser i Danmark.

Hvis man rekonstruerer processen, tegner der sig imidlertid et billede af et forløb, hvor 'bestemte løsninger kalder på bestemte problemer'. Eksempelvis kan store campusbyggerier føre til økonomiske udfordringer, der kalder på effektivitetsgevinster ved yderligere centralisering af aktiviteter. Forsøg på opnå stordriftsfordele via koncentration af administration og IT kan kalde på yderligere oprustning af IT-systemer og IT-ansvarlige. Og ønsket om et bedre samspil mellem de forskellige professionsuddannelser og professionsgrupper kan føre til standardiseret undervisning i teori og metode på hold, der er så store,

at de studerende ikke får lejlighed til at lære hinanden at kende på tværs af fag (Danske Professionshøjskoler 2017). Hvordan kan sådanne paradoksale dynamikker udvikles? Uden større offentlig bevågenhed eller debat fører definitionen af et nyt problem tilsyneladende logisk videre til en løsning, der kan ses som næste trin i 'manualen'. Vi kan tale om etableringen af en praktisk eller pragmatisk rationalitet, hvor det ene skridt tilsyneladende nødvendiggør det næste.

Fusioneringsprocesserne kan således ses som udtryk for en selvinitieret eller selvorganiseret tilgang, hvor aktører eller interesser tilsyneladende har udviklet deres egne selvteknologier eller måske rettere organisationsteknologier, der – set i bakspejlet – er overraskende ens. Hvis man analyserer forløbet nærmere, kan der imidlertid identificeres tre ofte overlappende tendenser eller bølger i fusioneringsprocesserne:

Bølge 1 kunne ses med sammenlægningerne af seminarier i slutningen af 1980'erne. Den politiske argumentation bag justeringer af organiseringen af de

videregående uddannelser er 'planøkonomisk', dvs. bygger på en rationel kalkule af behovet for uddannelsespladser i en periode, hvor antallet af ansøgere falder efter boomet i 1960'erne. Her var overvejende tale om centralt politisk besluttede interventioner som f.eks. lukningen af bestemte lærerseminarier. Eksempelvis Ranum og Haslev. Spørgsmålet om bygninger blev her behandlet praktisk-pragmatisk. Overkapacitet måtte føre til 'murstensløse' institutioner – flere adresser samlet under én administrativ enhed.

Bølge 2 i fusioneringsprocesserne kunne lokaliseres i 2000'erne med undervisningsminister Ole Vig Jensens to modeller (UVM 1998): En mulighed var universitetsmodellen, der lå i forlængelse af den europæiske Bologna-model med synkronisering af grader, kompetencekrav og karakterskala. En anden mulighed var CVU-modellen, særskilte centre for videregående uddannelser. I periodens policy-papirer trak to forskellige rationaler i hver sin retning. Det ene rationale handlede om nationen Danmarks konkurrencedygtig-

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

hed i en global vidensøkonomi, hvor det afgørende bliver fleksibilitet og synergi. Statiske skel mellem uddannelsesinstitutioner blev derfor u hensigtsmæssige. Det andet rationale handlede om at skabe konkurrence internt på et dansk uddannelsesmarked. Det kunne være som forudsætning for NPM og den dertil knyttede statslige kontraktstyring, men også indebære nye muligheder for styring via finansiering fra eksterne fonde, herunder kommunerne. I slutningen af denne bølge udvikledes CVU'erne videre til University Colleges, UC'er (2008). De blev selvstyrende og reelt eller formelt selvejende institutioner gennem kontrakter om bygningsdrift. De fik et selvstændigt strategisk råderum og mulighed – ikke kun for konkurrence – men også for taktiske alliancer. Bølge 2 af fusioner kan med andre ord karakteriseres som en blanding af politisk styring og institutionel frivillighed. Det var et politisk initieret projekt, der skulle føres ud i livet via kommunikation og forhandling – men rammesat af lovgivning. Men det lagde grunden til:

Bølge 3 i styringen af de videregående uddannelser i Danmark, som har fundet sted siden slutningen af 00'erne. Fusionerne udtrykker her en uddelegering af opgaven med at optimere bygningsdriften, som blev italesat allerede i 1980'erne, og som forblev uløst af CVU-reformen. Et markant fald i antallet af adresser og bygningen af de mange store (og dyre) campusser tyder på at UC'erne har løst denne decentraliserede opgave ved at centralisere de fysiske lokaliteter (se note 4).

Alt i alt kan vi således tegne en et billede af, hvad Rose og Peter (1992) og Dean (2006) med reference til Foucault

benævner 'avanceret liberal styring'. Inden for rammerne af skiftende politiske styringsstrategier er det blevet overladt til de konkrete aktører selv at finde eller forhandle sig frem til – hvad de ser som – hensigtsmæssigt. Det er denne avanceret liberale styringsform, og det strategiske organisatoriske og økonomiske handlerum, som skabes i den, der muliggør store campusbygninger og nye lokaliseringer af uddannelserne. Teoretisk set muliggør – men ikke nødvendiggør – handlerummet også strategiske beslutninger om vertikale fusioner med universiteterne, regionalt eller nationalt med henblik på sikring af forskningsmuligheder og udbud af uddannelser på master- og ph.d.- niveau, som i de øvrige nordiske lande. Omkostningerne vil være reduktion af selvstændig ledelses- og beslutningskompetence samt afkald på realiseringen af evt. ambitioner om selv at blive "rigtige universiteter" (se Jakob Ditlev Bøjes artikel i dette nummer af Tfp).

Men også set fra universiteternes side kan fusionering med UC'erne betragtes med ambivalens. Spørgsmålet om vertikale fusioner kan ikke løsrives fra de danske universiteters interne konkurrence om at placere sig som eliteuniversiteter, nationalt og internationalt. Et potentielt udskilningsløb, hvor taberne kan risikere at måtte lade sig fusionere med vinderne. Fusionering med UC'erne kan betragtes som en konsolidering af et universitets status mht. position, rekrutteringsgrundlag og økonomisk råderum. Set fra et strategisk synspunkt kunne det give en konkurrencefordel at agere proaktivt og fusionere i tide. Men fusionering kan også ses som en risiko for statustab, dvs. for at blive reduceret

til et B-universitet, der må acceptere 'at blive slugt' af et A-universitet.⁵

Annie-get-your-gun-syndromet

Hvis vi løfter blikket fra de styringsmæssige vilkår for organiseringen af velfærdsuddannelserne og fokuserer på de kulturelle aspekter, dvs. på hvilke former for differentieringer, kategoriseringer og rationaliseringer, der kan opleves som meningsfulde og legitime i forbindelse med fusionsprocesserne, så kompliceres billedet yderligere. Kulturelt og skolehistorisk placerer Danmark sig i dag i spændingsfeltet mellem på den ene side kontinentale, åndsvidenskabeligt inspirerede didaktiktraditioner med fokus på dannelse og på den anden side angelsaksiske, positivistiske eller post-positivistiske funderede curriculumteorier, hvor målstyring og målinger bliver centrale.

Internationalt står skolestriden i dag mellem positioner som Ivor F. Goodsons & Andy Hargreaves' (1996) og Wolfgang Klafkis (2002) over for John Hatties (2013) og Viviane Robinsons (2015). Nationalt har forskere som Svend Brinkmann, Thomas Rømer og Lene Tanggaard (2011) positioneret sig over for Niels Egelund, Jens Rasmussen og Lars Qvortrups systemteoretiske tilgang til uddannelse (Egelund et al. 2017, Qvortrup 2001). Denne type kampe foregår politisk og praktisk på alle niveauer i såvel det danske som i de øvrige nordiske uddannelsessystemer, herunder medierne. Men dertil kommer en tredje spiller i Danmark, nemlig friskoletraditionen, dvs. den tradition for forældre etablerede og folkeligt drevne skoler, der er mere udbredt i Danmark end i de øvrige nordiske lande (Raae 2012, Moos et al 2012, Korsgaard 2015).⁶

Med en grundtvigiansk inspirerede friskoletænkning følger en afgørende differentiering mellem håndens og åndens arbejde, mellem praktisk og teoretisk uddannelse og mellem lokalt og centralt organiserede institutioner. Det afgørende er ligeværdigheden mellem rationalerne. Hånden, praktikken og den lokale selvbestemmelse er ikke nødvendigvis mindre værd end den teoretiske, centralt styrede uddannelse. Tværtimod. Denne kategorisering kan udgøre en nøgle til forklaring af de danske videregående institutioners "anormalitet" set i et internationalt perspektiv. Som beskrevet så bliver det politiske valg i begyndelsen af bølge 2 i fusionsprocesserne ikke at vælge universitetsmodellen, men at gøre velfærdsuddannelserne til CVU'er uden forskningsbaseret, men med forskningstilknytning til universiteterne. Her konstrueres på den ene side en forestilling om de akademiske "elfenbenstårne" bemandet med teoretikere, der kan lade deres forskning "sive ned" til praksis og foreskrive, hvordan der skal handles. På den anden side etableres ambitionen om, at professionshøjskolerne selv skal få universitetsstatus, herunder forskningsret og -pligt, master- og ph.d.-uddannelser. En ambition, der får vind i sejlene, da CVU'erne i 2008 bliver til UC'er og fra 2013 får ret til at arbejde med praksisnære og anvendelsesorienterede forsknings- og udviklingsopgaver (FoU). Vi tillader os den frihed at tale om et gensidigt 'Annie-get-your-gun-syndrom'. 'Alt hvad du kan gøre, kan jeg gøre bedre end dig!' (Berlin, Fields & Fields 1946).⁷

Fra professionsuddannelsernes side kunne man med god ret tale om en nærhed til det praktiske arbejde, der

betyder en større faglig viden og et mere omfattende kendskab til, hvad der er væsentligt, men også vanskeligt i 'arbejdet med mennesker'. Mange UC-vejledere og forskere har den – ikke kun formelle, men også reelle – autoritet, der knytter sig til selv at have erfaringer med arbejdet med børn, unge, syge, socialt udsatte osv., og de kan blive løbende opdaterede gennem undervisningen og gennem samarbejdet med de praktikinstitutioner, der i dag har status som uddannelsesinstitutioner. Fra universiteternes side kunne man henvise til forskeruddannelse, forskningspublicering og internationale netværk, men også – ofte med en vis ret – til distancen til det felt, der forskes i. Argumentationen kunne være, at en udefrakommende ikke er så indvævet i vaner og traditioner, og derfor i bedste fald kan give anledning til refleksion over nye og bedre måder at gribe tingene an på. I det omfang forskerne ikke er forpligtede på at forfølge en teknisk-instrumentel dagsorden – dvs. frembringe umiddelbart anvendelige redskaber til håndtering af på forhånd definerede politiske, administrative eller organisatoriske 'udfordringer' – burde det være muligt at undersøge et problem, inden der foreskrives en løsning. Jf. 'Det dobbelte Brud' (Bourdieu & Wacquant 2004).

Diskussionen om placeringen og karakteren af forskning og udviklingsopgaver udmøntedes i en periode i tanken om Modus 2-forskning, hvor videns validitet ikke afgøres ved hjælp af traditionelle videnskabelige metoder, men på markedspladsen (agoraen), hvor efterspørgslen vil vise, hvad der virker. En tankegang forskerne bag Modus 2-begrebsætningen selv endte med at afvise (Nowotny et al. 2001, Hjort 2012).

I praksis er Modus 2 da også ofte blevet til rekvireret forskning, hvor UC'ernes forsknings- og videntcentre – lige som universiteterne i dag – er blevet økonomisk afhængige af eksterne samarbejder med bl.a. ministerier, private virksomheder og fonde – med deraf følgende risici for ikke bare at skulle forske inden for bestemte områder, men også at skulle levere bestilte resultater. Eller undlade at publicere bestemte resultater, hvis opdragsgiverne vurderer, at det strider imod deres interesser.

At være evidensbaseret, dvs. at kunne underbygge praksisanbefalinger med statistiske metoder – herunder meta-reviews, der opsummerer resultaterne fra kvalificeret international forskning – får til gengæld stadig større vægt. På godt og ondt, dels fordi statistisk korrelation for ofte forveksles med kausalitet, ikke mindst i medierne, dels fordi vi i disse fake-news-tider tilsyneladende er ved at udvikle evidens-resistens (Toft 2017). Samtidig er der for begge institutionstypers vedkommende sket en næsten umærkelig kompromisdannelse mellem den angelsaksiske mål- og målingsorientering, der dominerer Bologna. Den 'danske' grundtvigianske tækning om anvendelsesorientering – det lærte skal kunne bruges i praksis, og der skal læres i praksis – kan tilsyneladende godt rummes begge steder. Men det kræver ofte en omfattende omfortolkningsproces, når 'knowledge, skills and competencies' skal oversættes til viden, færdigheder og generiske, fremtidsorienterede potentialer, der skal kunne vinges af i et skema her og nu (Hjort 2012a, Bækgaard et al. 2017).

Samlet set nærmer arbejdsopgaver, arbejdsvilkår og uddannelse sig hin-

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

Hvilken betydning sådanne transnationale 'koblinger' vil få **med hensyn til videre fusionsprocesser, er det svært at afgøre entydigt.**

anden mere og mere for forskere og undervisere på UC'er og Uni'er. På de mere decentrale niveauer fungerer samarbejdet som oftest glimrende, og UC-videnscentre og Uni'ernes forskningsprogrammer har ofte en interesse i at ansøge sammen til forskellige offentlige og private fonde, nationalt og internationalt. Men det betyder ikke nødvendigvis, at yderligere fusionsprocesser ikke entydigt er attraktive set fra en medarbejdervinkel, selv hvis politiske og/eller institutionelle interesser kunne trække i den retning. Store administrative ændringer betyder ofte udvidede bureaukratiske procedurer, der i forsøg på at håndtere stigende organisatorisk kompleksitet tilgodeser styringsmæssige frem for faglige hensyn (Qvortrup 2013). Ligesom store organisationsændringer som bekendt ikke udelukkende rummer chancen for at få nye, gode kolleger. I en tid præget af økonomiske nedskæringer indebærer de også risikoen – ikke kun for at miste sin kontorplads – men også sin arbejdsplads.⁸

Centripetalkraft og centrifugalkraft

Med hensyn til de materielle forhold så har UC'erne også gennemgået store forandringer de seneste 10 år. De mest markante manifestationer er de store nye campusbyggerier, der er blevet muliggjort gennem uddelegeringen af bygningsdriften i 00erne. Der er bygget nye campusser i Aalborg, Aarhus, Fredericia, Esbjerg, Roskilde og København og renoveret bygninger i bl.a. Odense, Slagelse og Haderslev. Campusbyggeriet repræsenterer – i forhold til den decentralisering, de nye mere liberale styringsformer muliggør – en ny form for centralisering eller re-centralisering, der kan begrundes som økonomisk rationel med henvisning til stordriftsfordele. Ifølge tal fra Dansk Magisterforening kan udgifterne til uddannelse af en velfærdsprofessionel svinge med op til 70%, alt afhængigt af, om den foregår på en mindre eller en større institution (Siegumfeldt 2017).

Med selvejet erhverver uddannelsesinstitutionerne "retten til at gå fallit"

(Hjort & Raae 2012)⁹, men også muligheder for at investere på nye måder. Bygninger baseret på lån i en periode med lave renter kan sælges og evt. genlejes, selvom det på længere sigt stiller virksomhederne i en mere sårbar situation i forbindelse med finansielle svingninger og afgiftsforhøjelser. Her spiller spørgsmålet om ejerskab til bygningerne en væsentlig rolle.

På universitetsområdet har vi i øjeblikket flere forskellige versioner af bygningsejerskab spændende fra 'fuldt selveje', som Danmarks Tekniske Universitet, DTU i Lyngby har, til den form for ejerskab, hvor staten ejer bygningerne og forvalter dem via bygningsstyrelsen. Endelig er der læreanstalter, der som udgangspunkt entrerer med private bygherrer, hvorefter de lejer sig ind (Drachmann & Kjær 2017). De første eksempler på bygningssalg og evt. genleje af bygninger har vi i Danmark set inden for specialskoleområdet, hvor inklusionsdagsordenen har reduceret

Fusioneringsprocesserne kan således ses som udtryk for en selvinitieret eller selvorganiseret tilgang, hvor **aktører eller interessenter tilsyneladende har udviklet deres egne selvteknologier eller måske rettere organisationsteknologier, der – set i bakspejlet – er overraskende ens.**

elevantallet. Det seneste eksempel er NEXT-uddannelse – en fusion bl.a. af Københavns Tekniske Skole og en række erhvervs- og gymnasiale ungdomsuddannelser – der har solgt ejendomme i Kastrup og Høje Taastrup (Denoffentlige.dk, mynewsdesk 2018).

Re-centralisering, campusbyggeri, salg og evt. genleje kan ses som strategiske fordele inden for en økonomisk rationalitet, men samtidig aktualiseres (nye) geografiske og demografiske problemstillinger. For både UC'erne og Uni'ernes vedkommende nye former for geografiske lokaliseringer få betydning i forhold til evt. fusioneringsprocesser. På baggrund af erfaringer fra de højere uddannelsesinstitutioner i Wales beskriver Zeemann og Benneworth (2017)

fænomenet de-territorialisering, dvs. at universiteterne etablerer campusser eller centre i stor geografisk afstand fra 'moderinstitutionen' med henblik på at få adgang til uddannelsesmarkedet der. Et fænomen, vi også kender fra Danmark, når Aarhus Universitet fra 2007 bor ved Emdrup Station i København Nordvest, og Aalborg Universitet fra 2012 er placeret i Københavns Sydhavn med henblik på at tiltrække unge fra 'provinsen' eller unge, der ikke vil studere 'i provinsen'.

De seneste 25 år der sket en markant stigning i andelen af unge, der i forbindelse med studiestart flytter til de dominerende vækstcentre omkring Hovedstadsregionen og i Østjylland (Aarhus, Horsens, Vejle mv.) samt

Odense, Aalborg og Esbjerg. Denne udvikling er kædet sammen med centraliseringen af uddannelsesinstitutionerne. Højtuddannede forældres børn tiltrækkes af universitetsuddannelserne i København og Aarhus, men et stigende antal unge fra ikke-akademiske hjem søger også til erhvervsuddannelser og professionsbachelor-uddannelser i 'de regionale centre' som Skanderborg, Morsø, Hjørring, Viborg og Roskilde, Kun et mindretal vender hjem til lokalområdet. Tre år efter afsluttet eksamen er 20-30 % af de erhvervsuddannede vendt hjem, 15 % af bachelorerne og 10 % fra de lange uddannelser. Des længere distancen er fra hjemmegn des mindre sandsynligt er det, at de vender tilbage (Andersen 2017, Nørtoft 2017).

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

Re-centraliseringen bidrager således aktivt til "udkants- eller overflødig-gørelse" af store dele af den danske nationalstats territorium. Derfor kommer diskussionen om den helt præcise placering af uddannelsesinstitutionerne til at spille en afgørende regional- og lokalpolitisk rolle. Vi kan se tendenser til en modsat bevægelse, vi vil benævne re-decentralisering – forsøg på at erstatte eller supplere de centripetalkræfter, der har domineret dansk uddannelsesudvikling de seneste 20 år med centrifugalkræfter, der slynger uddannelsesinstitutionerne "udad" i landet i stedet for "indad" mod 'metropolerne', København og Aarhusområdet. Hvis man ønsker, at de unge skal "blive hjemme" eller "vende hjem", bosætte sig, arbejde og betale skat efter endt uddannelse, så er der intet, der taler for at bruge kræfter på stadig mere omfattende fusionsprocesser. Tværtimod! Det interessante bliver, hvorvidt der kan skaffes ressourcer til at opretholde de – som nævnt omkostningstunge – resterende små lokale institutioner som læreruddannelsen i Nørre Nissum eller etablere nye som læreruddannelsen i Randers (begge VIA University College). Her melder muligheden sig for lokal eller regional samskabelse, samfinansiering eller sponsorering.

Fængsel eller frihed?

Bygningssalg kan blive en aktuel guldgrube eller et potentielt gælds fængsel for UC'erne alt efter konjunktur- og valutasingninger. Men findes der en anden – eller alternativ – mulighed? En inspiration kan måske findes i tænkningen omkring en omstilling af de offentlige styringsstrategier fra NPM til NPG, New Public Governance. NPG baserer sig på ideen om et forstærket praktisk

og økonomisk samarbejde mellem offentlige instanser, stat og kommune og private aktører, såvel erhvervsliv og private fonde som frivillige organisationer og privatpersoner, pårørende, nabofællesskaber osv. (Sørensen & Torfing 2005, Hjort 2018).

Så hvorfor ikke tage konsekvensen af det tilsyneladende sammenfald mellem regionale og lokale politiske interesser, institutionsinteresser og de kommercielle og kulturelle kræfter, der ser en interesse i at bevare eller udvikle uddannelsesinstitutionerne som 'kreative kraftcentre'? Kraftcentre, der – populært formuleret – kan holde liv i købmanden, det egnesspecifikke køkken og et bibliotek med bøger, udstillinger og koncerter, der kan tiltrække turister, samt som det vigtigste: Holde på de unge (kvinder) og holde ejendomspriserne og skattegrundlaget oppe. Det kræver antagelig liberalisering i form af (yderligere) lempelse af akkrediteringskravene (Retsinformation 2017). Men det kræver stadig investeringer og kan næppe klares alene via fondsdonationer eller frivillige organisationers indsats og indsamlinger.

Så her melder den tredje mulighed sig: Opkøb fra transnationale uddannelseskonger. Et koncept, vi i forlængelse af den danske velfærds(stats)tradition ofte står lidt uforstående over for, men som vi ikke kan udelukke potentielt indfinder sig også på det danske uddannelsesmarked. I mindre skala kender vi transnationalt arbejdende universiteter som f.eks. Henley Management College, der bl.a. udbyder 'Executive MBA' på lokationer i København (www.henley.dk/MBA). Et andet eksempel kan være 'BI Norwegian Business School', der er en privat

handelshøjskole placeret i Oslo¹⁰ og et tredje eksempel Bard College, der er et privatejet universitet i New York, der især har specialiseret sig i 'Liberal Arts' (humaniora) (www.berlin.bard.edu).¹¹ Hvilken betydning sådanne transnationale 'koblinger' vil få med hensyn til videre fusionsprocesser, er det svært at afgøre entydigt. Det særprægede spil om fusionerne af de danske videregående uddannelser er ikke overstået, og udfaldet som sagt vanskeligt at forudsige. En nordisk alliance på uddannelsesområdet er – trods forskelle i fusionsprocessernes takt og tempo – stadig oplagt, bl.a. fordi vi deler de demokratiske dannelsesidealer og ambitionen om at skabe social lighed gennem skattefinansiering af velfærd, sundhed og uddannelse. Men det nordiske samarbejde udfordres i dag – ikke kun af globalisering og migration – men paradoksalt nok også af vreden over den sociale ulighed, den nordiske model sigter mod at eliminere. ♦

REFERENCER

- Abrahamsen, M. & Hjort K. (2015). "Baglæns på høje hæle – Køn og karriere i dansk gymnasieledelse". <http://www.gymnasieforskning.dk/baglaens-paa-hoeje-haele-koen-og-karriere-i-dansk-gymnasieledelse/>
- Andersen, H.S. (2017). *Udviklingen i unges fraflytning fra yderområder og den geografiske centralisering af Uddannelserne*. Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet. Lyngby: Polyteknisk Boghandel og Forlag. Lyngby
- Aftonbladet (11/08/2013). "Driver fyra nya skolor – trots miljardkonkurs". <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article17273749.ab> (18-11-2017)
- Bard College (2017). *Bard College – A liberal arts university*. www.berlin.bard.edu, (18/11/2017)
- Berlin, I. & D. & Fields, H. (1946). *Annie Get Your Gun*. Musical Broadway
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2004). *Refleksiv Sociologi*. København: Hans Reitzels Forlag
- Bækgaard, M., Christensen, J., Dahlmann, C.M., Mahiasen A. & Petersen, N. B. G. (2017). "The Role of Evidence in Politics: Motivated Reasoning and Persuasions among Politicians". *British Journal of Political Science*: 1-24. <https://doi.org/10.1017/S0007123417000084>
- Croucher, G. & Woelert, P. (2015). "Institutional isomorphism and the creation of the unified national system of higher education in Australia: an empirical analysis". *Higher Education*, vol. 71 (4): 439–453. <https://doi.org/10.1007/s10734-015-9914-6>
- Dansk friskoleforening (2017). *Dansk friskoleforening*, <https://www.friskoler.dk/> (03-01-18)
- Danske Professionshøjskoler (2017). Studieaktivitetsmodellen. <http://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/2474-2/> (09/12/2017)
- Danske Professionshøjskoler (2015). *Løft forsknings- og udviklingskompetencer 2015-22*. <http://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/wp-content/uploads/2015/11/Professionsh%C3%B8jskolerne-strategi-for-FOU.pdf> (09/12/2017)
- De Boer, H., File, J., Huisman, J., Seeber, M., Vukasovic, M. & Westerheijden, D.F. (2017). *Policy Analysis of Structural Reforms in Higher Education – Processes and Outcomes*. Palgrave Studies in Global Higher Education. DOI 10.1007/978-3-319-42237-4
- Dean, M. (2006). *Governmentality – Magt og styring i det moderne samfund*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi 2006
- Denoffentlige.dk. (12/09/17). "Danske bosteder sælges til udlandet: Fagfolk og politikere advarer". <http://denoffentlige.dk/node/55174> (07/12/17)
- Dimaggio, P. & Powell, W. (1983). "The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields". *American Sociological Review*. Vol. 48 (2): 147-160
- Drachmann, H. & J.S. Kjær (15/10/2017). "God forretning: Staten spinder guld på dårlig byggestyring". Politiken. <http://politiken.dk/indland/art6159992/Statens-spinder-guld> (10-12-2017)
- Egelund, N. Nordahl, T., Hansen, O., Andersen, P.G. & Qvortrup, L. (2017). *Fagligt lavt præsterende elever: hvem får støtte?* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Foucault, M. (1982). "Afterword. The subject and Power". Dreyfus, H. L. & Rabinow, R. (red.) *Beyond Structuralism and Hermeneutics*. London: Harvester Press
- Giddens, A. (2000). *The Third Way and its Critics*. Polity Press
- Goodson, I. F. & Hargreaves, A. (1996): *Teachers' Professional Lives*. London: Falmer Press
- Goedegebuure, L. (1992). *Mergers in higher education: A comparative perspective*, Utrecht: Uitgeverij Lemma
- Grundtvigsk forum (2018). *Hvad mener skolerne, når de kalder sig grundtvig-koldske?* <http://grundtvig-koldsk-skole.dk/>
- Harvey, D. (2005). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University
- Hansen, Berrit (2003). "Dannelsen af CVU'er. Den politiske proces 1998 til 2002 – central og decentral. Baggrund 1965-1998 og formål". *Uddannelseshistorisk Årbog*, 2002
- Hattie, J. (2013). *Synlig Læring – for lærere*. København: Dafolo

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

- Herløv Lund, H. (2005). "Helle Thorning Schmidt: "New Labour" in Denmark". <http://www/kritiskdebat.dk> 15. oktober 2005 (07/12/2017)
- Hjort, K. (2018). "Nogen må jo tage et ansvar – om samskabelse og samfundsansvar" i Melander, P. (ed): *Økonomistyring og Informatik*. <https://www.djoef-forlag.dk>
- Hjort, K. (2012). *Det affektive arbejde*. København: Samfundslitteratur
- Hjort, K. (2012a): "Forskning – hvad blev der af Modus 2?" i *Det affektive Arbejde*. København: Samfundslitteratur.
- Hjort, K. (2012 b). "Forandring – organiseringen af velfærdsarbejdet i Norden i det 20. århundrede" i *Det affektive Arbejde*. København: Samfundslitteratur
- Hjort, K. & P.H. Raae (2012). "Til dem, der har", Qvortrup, A. et al. (red.), *Der styres for vildt – om paradokser i styring af pædagogik*. Aarhus: Klim
- Klafki, W. (2002). *Skole, forskning, udvikling*. København: Hans Reitzels Forlag
- Korsgaard, O. (2015): *N.F.S. Grundtvig*. København: Jurist og Økonomiforbundets Forlag
- Krejsler, J., Olsson, U. & Petersson, K. (2014). "The transnational grip on Scandinavian education reforms: The open method of coordination challenging national policy-making". *Nordic Studies in Education*, vol. 34 (3): 172-186
- Kristiansen, C.L. & Hannestad, A. (23/04/16). "Carlsbergs formand: Læg de otte universiteter sammen til tre". *Politiken*. <http://politiken.dk/indland/uddannelse/art5619806/Carlsbergs-formand-L%C3%A6g-de-otte-universiteter-sammen-til-tre> (11/12/17)
- Kundskabsskolan (2017). *Kundskabsskolan*. <http://www.kunskapsskolan.se/> (11/12/17)
- Kyvik, S. & Stensaker, B. (2013). "Factors affecting the decision to merge: The case of strategic mergers in Norwegian higher education". *Tertiary Education and Management*, vol. 19 (4): 323-337. <https://doi.org/10.1080/13583883.2013.805424>
- Massimiliano, V. (2010). "The Ordoliberal nation of Market Power". *European Competition Journal*: Vol. 6 (3): 689-707
- Megay, E. N. (1970). "Anti-pluralist Liberalism: The German Neoliberals" in *Political Science Liberal Quarterly* Vol 85 (3): 422-442
- Moos, L. (ed.) (2012). *Transnational Influences on Values and Practices in Nordic Educational Leadership – Is there a Nordic Model*, London: Springer DOI 10.1007/978-94-007-6226-8
- Mynewsdesk (16/8/17). "NEXT sælger Kastrupejendom", <http://www.mynewsdesk.com/dk/nextkbh/news/next-saelger-kastrup-ejendom-255041> (03/01/18)
- Norwegian Business School. (2017). *Norwegian Business School*. www.bi.edu (11/12/17)
- Nowotny, H., Scott & Gibbons, M (2001). *Re-Thinking Science. Knowledge and the Public in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity Press
- Nørtoft, M. (2017). *Den næststørste by i næsten alle kommuner vokser*. <http://www.dst.dk/da/Statistik/bagtal/2017/2017-11-01-Den-stoerste-by-i-naesten-alle-kommuner-vokser> (18-11-2017)
- Pausits, A. & Huistman, J. (2016). *Austria – the establishment of Universities of Applied Sciences*. European Commission: Structural Reform in Higher Education. DOI 10.2766/79967
- Pedersen, O.K. (2011). *Konkurrencestaten* Hans Reitzels Forlag
- Qvortrup, A. et al. (ed.) (2012). *Der styres for vildt – om paradokser i styring af pædagogik*. Århus: Klim
- Qvortrup, L. (2001). *Det lærende samfund – Hyperkompleksitet og viden*. København: Gyldendal
- Retsinformation (2017). *Lov om ændring af lov om akkreditering af videregående uddannelsesinstitutioner*. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=194050>. (11/12/17)
- Raae, P.H. (2012). "Den Nordiske Uddannelsesmodel og det danske gymnasium". *Nordic Studies in Education*, vol. 32: 311-320
- Rasmussen, P. (2014). "Accreditation and Expansion in Danish Higher Education". *Nordic Studies in Education*. Vol. 34 (3): 201-212

Robinson, V. (2015). *Elevcentreret Læring*. København: Dafolo

Rose, N. & Miller P. (1992): "Political Power beyond the State: Problematics of Government". *The British Journal of Sociology*, vol. 43, no. 2. pp. 173-205. London: The London School of Economics and Political Science

Rømer, T. A., Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (red.) (2011). *Uren Pædagogik*, Århus: Klim

Siegumfeld, P. (2017): "15 læreruddannede i Skive koster det samme som 20 i Aarhus". *DM Professionshøjskoler 2017*, nr. 3

Sørensen, E. & J. Torfing (2005). *Netværksstyring – fra government til governance*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Toft, T. (20/9/2017). "Ny forskning afslører politikerne: De ignorerer fakta, der ikke trækker i deres retning". *Information* <https://www.information.dk/indland/2017/09/ny-forskning-afslorer-politikerne-ignorerer-fakta-traekker-retning> (08/12/17)

UCC (10/09/2015). *Viviane Robinson til Danmark*. <https://ucc.dk/konsulentydelse/ledelse/skoleledelse/case-observation-som-udgangspunkt-udvikling/viviane-robinson> (11/12/17)

Undervisningsministeriet (2003). *Bedre institutioner til bedre uddannelse – baggrund og analyse*. <http://static.uvm.dk/publikationer/2003/bedreinstitutioner/forord.html>

Undervisningsministeriet (1998). *Det 21. århundredes uddannelsesinstitutioner: Debatoplæg om de videregående uddannelsers institutionelle struktur*

Zeeman, N. & Benneworth P. (2016). "Globalization, mergers and 'inadvertent multi-campus universities: Reflections from Wales." *Tertiary Education and Management*, vol. 23 (1): 41-52. <https://doi.org/10.1080/13583883.2016.1243256>

... hvornår kommer de FANDENS FUSIONER?

ENDNOTES

- ¹ Australien valgte allerede i 1980'erne at indlemme "Colleges of Advanced Education" i universiteterne. Det samme skete i England i 90'erne. Holland og Østrig er markante undtagelser fra de internationale trends, fordi man har bevaret et nationalt system af faghøjskoler (Goedegebuure 1992, de Boer et al. 2007, Kyvik & Stensaker 2013, Chroucher & Woelert 2015, Pausits & Huistman 2016).
- ² I 2017 har ca.12 % af de ansatte på UC'erne en ph.d.-grad. Ph.d.-rådet for uddannelsesforskning har siden 2011 uddelt ph.d.-stipendier til forskeruddannelse, der skal foregå i samarbejde mellem UC'er og Uni'er. Danske Professionshøjskoler målsætning er, at andelen skal være 30% i 2020 (<http://danskeprofessionshøjskoler.dk/wp-content/uploads/2016/11/Professionshøjskolerens-strategi-for-FoU.pdf>).
- ³ Den neo-liberale politik, som Anthony Giddens (2000) har benævnt "Den tredje vej", og som er forsøgt implementeret af Tony Blairs "New Labor" og Bill Clintons "New Democrats", er i Danmark blevet repræsenteret af statsminister Helle Thorning-Schmidt (2011-2015) (Herlev Lund 2005). Den neolibérale konkurrencestatstænkning og NPM konkurrerer imidlertid – især i europæisk regi – med den ordoliberal statstænkning, som bl.a. den tyske forbundskansler Angela Merkel ses som repræsentant for, men som allerede Konrad Adenauer og Ludwig Erhardt stod for (Massimiliano, 2010, Megay, 1970).
- ⁴ Organisationen Danske Professionshøjskoler beretter om en reduktion fra 124 til 79 adresser. Målsætningen var, at antallet af individuelle adresser skulle bringes mere end 50 procent ned i perioden fra 2008 til 2017.
- ⁵ Situationen i Danmark, hvor vi (endnu) har taxameterstøtte og SU, er dog anderledes end situationen f.eks. i UK, hvor universiteternes forskning i stort omfang må finansieres af indtægterne fra de (bachelor-)studerendes studieafgift.
- ⁶ De grundtvig-koldske friskoler, stiftet i 1852, bygger på, at Danmark har undervisningspligt, men ikke skolepligt. Friskolerne skal ifølge folkeskoleloven "stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen", men skolens opgaver defineres først og fremmest af forældrene og skolekredsen. De frie skoler støttes pt. med 70% af det offentlige, mens resten betales af forældrene www.friskoler.dk/ <http://grundtvig-koldsk-skole.dk>.
- ⁷ Som i musicalen har vi muligvis at gøre med en kønnet forestilling. Majoriteten af de professionelle inden for velfærdsområderne er som bekendt kvinder. Blandt de universitetsansatte forskere inden for såvel sundhedsvidenskab som humaniora og samfundsfag er majoriteten mænd. Pt. er to af de syv UC-rektorer kvinder, hvilket svarer meget godt til gennemsnittet blandt offentlige og private ledere (Hjort 2012b, Abrahamsen og Hjort 2017, Rosenbeck 2014).
- ⁸ Samtidig med annonceringen af fusionen mellem de to store københavnske UC'er, UCC og Metropol, der under navnet Københavns Professionshøjskole og under ledelse af rektor Stefan Hermann antagelig skal træde i kraft 1.3.2018, blev der på UCC varslet fyringen af ca. 40 medarbejdere begrundet i de generelle 2 %-besparelser på de videregående uddannelser, dimensioneringen og faldende tilgang til pædagoguddannelsen.
- ⁹ Den svenske skolereform i 1992 gav mulighed for at etablere 'fritstående skoler', men i modsætning til i Danmark, hvor de frie skoler indtil videre får 70 % i støtte, mens forældrene skal betale resten, så får de svenske fritstående 100 % offentlig støtte og må ikke opkræve forældrebetaling. Til gengæld må skolerne gerne drives med profit. Den stærkeste aktør på det svenske skolemarked blev 'Kunskapsskolen'. Kunskapsskolen, der ejes af en internationalt arbejdende skolekoncern JB-Education, der nu er lokaliseret i UK, gik i 2013 fallit. (www.kunskapsskolan.se, www.aftonbladet.se 2013).
- ¹⁰ BI Norwegian Business School' blev stiftet i 1943 og den største udbyder af uddannelser inden for handel og administration i Norge. Det primære fokus har været det private erhvervsliv, men nu udbyder de også kurser i offentlig ledelse – herunder skoleledelse – også til en dansk deltagerkreds. I den forbindelse har de indgået aftale om at benytte Viviane Robinsons koncept 'Elevcenteret Ledelse' til deres masteruddannelsesmoduler. www.bi.edu, <https://ucc.dk/konsulentydelse/ledelse>.
- ¹¹ Bard College har ca. 30 tilknyttede programmer, institutter og centre i syv lande på fire kontinenter. Bard opkøbte i 2013 det – på et idealistisk grundlag – privatetablerede 'European College of Liberal Arts', ECLA i Berlin. ECLA er akkrediteret i forhold til Bologna og gav dermed Bard mulighed for at udbyde akkrediterede uddannelser i Europa. www.bard.edu.